

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Юрий КОКОВ:

Республиканы жылкычылыкъ, ат спорт жаны бла бийик даражасын къайтарыргъа борчлубуз

КъМР-ни Башчысы Юрий Кокос тюнене бардыргъан кенгешде республикада къумалы атчылыкъны айнытууну онлары сюзолгендиле. Анга Правительствоу келечилери, мюлкдени иелери да къатышхандыла.

Жыйылыну ача, Юрий Александрович бу сюзюлген иш артыкъда магъаналы эмда республикада жашагъан халкъланы адет-төрелери бла байламлы болгъанын чертгенди. «Бу тема кенгди. Анга селекцианы айнытуу, бу отрасльге болушлукъ этиу, къумалы атланы жайыу, аланы росейли эмда тыш къыраллы рыноклада сатыу эм башха вопросла киредиле», - дегенди.

Совет жыллада Къабарты-Малкъарда атчылыкъ бийик даражада болгъанды. Алай экономика рынок амаллагъа кечгени бла бирге ол иш селейип башлагъанды. «Арт жыллада уа иги жанына тюрлениуле бардыла. Энци иели мюлкдени хайырындан жылкы къебейгенди», - деп чертгенди республиканы Башчысы.

Юрий Александрович къабарты къумалы атланы жайыуға энчи эс бургъанды. Халкъда эл мюлкню бу бөлжюмне не заманда да уллу магъана бергендиле, ол төрели иш болгъанын эмда төлюден төлюге кече баргъанын айтханды. «Къабарты къумалы атланы ёсдюрюу сау система бол-

гъанды. Жайлыкълада отлатыу, ахшы төлюню сайлау, жылкыны кенгертиу да тап къуралып эдиле. Белгили алимле Мишин эм Драгалев ала миллетни культурасын белгиси болгъанын, ала бла ёхтемленирге кереклисин айта эдиле», - деп къошханды ол.

Алай арт жыллагъа дери уа къумалы атла жокъ болур чекге жетген эдиле: аланы эт жарашдырыуучу заводлагъа берип тургъандыла, башха регионлагъа бла къыраллагъа сатхандыла. Биюглюкде уа ала Европаны тогъуз къыралында бардыла. Экспертлени тергеулерине кере, битеу дунияда да 12 мингге жетедиле.

Юрий Александровични айтханына кере, бу сферада болумну ышангылы айнытуу жаны бла жумушла энта кепдюле. «Башында айтханымча, къумалы атланы къебюсю энчи иелени къолларындадыла. Ала бу ишни онларына, къабарты къумалы атны сакълауға къаллай магъана бергенлерине кере бардырылкъдыла», - дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Бир къырал экзаменни - энчи контрольгъа

Юрий Кокос Шимал-Кавказ федерал округну субъектлерини оноучуларыны Росейни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечиси Сергей Меликовну башчылыгында видеоконференция халда бардырылгъан кенгешлерине къатышханды.

Бек алгъа Сергей Меликов СКФО-ну территорияларыны башчыларына Уллу Ата журт урушда Хорламны 70-жыллыгыны байрамына хазырануу эм аны бардырыу да бийик даражада къуралгъанлары ючюн ыспас этгенди. Полпред беш жыл мындан алгъа Къабарты-Малкъарны ара шахарына «Аскер махтаулыкъну шахары» деген сыйлы ат аталгъанына жораланып Нальчикде бардырылгъан ишлени энчи белгилегенди.

Округну субъектлеринде ЕГЭ-ни беруу бла байламлы халгъа кече, Сергей Меликов бу шартны эсге салгъанды: былтыр 20-чы мартта

Ставропольда толу эркинликли келечиде Советни жыйылыуунда 2015 жылда экзаменле беруу кампанияны оноучу къуллукъчула кеслерини энчи контрольларына алыргъа керек болгъанларыны юсонден келишим этилгенди.

Бир къырал экзаменге хазырануу къалай баргъаныны юсонден Рособрнадзорну башчысыны орунбасары Анзор Музаев билдиргенди.

Кенгешде битеуло билим беруу учреждениялада къоркъуусулукъну жалкытууну мадарлары да сюзюлгендиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоусуну пресслужбасы.

Парламент

«Кавказ-прорыв» форум Нальчикде бардырыллыкъды

Республиканы Парламентинде «КъМР-де жаш төлю политиканы жашауда бардырыууну мадарларыны юсонден» деген темагъа кенгертилген жыйылыу болгъанды. Ол Билим беруу, илму эм жаш төлю политика комитетни башламчылыгы бла къуралгъанды.

Кенгешге Парламентни спикерини орунбасары Жанатайланы Салим, КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоусуну законла чыгъаруучу эмда суд органлада келечиси Мадина Дышекова, депутатла, Парламентде Жаш төлю палатаны келечилери да къатышхандыла.

Профильни комитетни башчысы Светлана Азикова, тобешиуно ача, ол КъМР-ни Башчысы Юрий Кокосну Парламентге Посланиясында белгилеген жумушланы чеклеринде къуралгъанын айтханды. «Анда жаш төлю политикада ишни тирилтирге, хайыры бардырыргъа кереклиси чертилгенди. Ол жаны бла

жумушла толтурулуп башлагъандыла. Сёз ючюн, быйыл февральда жаш төлю къырал политиканы жашауда къалай бардырылгъанын тинтирге жууаплы республикалы ишчи къауум къуралгъанды. Анга жууаплы министрстволаны бла ведомстволаны келечилери киргендиле. Тинтиуледен сора КъМР-де жаш төлю политикада болумну юсонден доклад хазырланганды. Анда уа къырал власть органлагъа предложениегъа бла эсгертиуле бардыла», - дегенди Азикова.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эл мюлк

Чууакъ кюнлени толу хайырланып

Бу кюнледе республиканы сабанчылары урлукъ себиюно къыстау бардырадыла. Районланы эл мюлк управленияларындан билдиргенлерине кере, биюглюкде бу жумушла 114 минг гектар жерде тамам этилгендиле. Ол көрюмдю планны 48 процентин толтурады.

Мирзеулук битимле бла къудору 70 мингден аслам гектаргъа себилгендиле. Картофну аграрийле 11 минг гектаргъа салгъандыла, тахта кегетле бла байламлы жу-

мушла уа 15 минг гектарда тамам этилгендиле.

Быйыл жерчиликде урунганланы жауунла чырмар ючюн къой-мидыла. Аны хатасындан ишла да, былтыр бла тенгешдиргенде, артаракъ къаладыла. Къалай-алай болса да, арендаторла хар чууакъ кюнню толу хайырланыргъа, кеч болгъунчу урлукъну жерине тапдырыргъа къорешедиле.

Бизни корр.

Жазылыу - 2015

Газета издаётся на
балкарском языке
с 1924 года.
Интернет-версия:
zamankbr.ru

Хурметли жамауат!
2015 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания андан ары бардырылады.

Сиз «Заман» газетге почта связыны къайсы бөлжюмнде да жазылыргъа боллукъсуз. Алты айгъа жазылыууну багъасы тюрленмегенди - 839 сом 88 капек, почтагъа барып газетни кеси алганнга - 758 сом 76 капек.

Бу магъаналы ишни узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексибиз - 51532

ХОРЛАМНЫ ЖУУУКЪЛАШДЫРГЪАНЛА

Сермешледе - ётгюр, урунууда - жигер

Каркаланы Къыденни жашы Гелястан юйюрю бла Огъары Малкъарда Мукушда жашай эди. Чирик кёлню тийресинде тирмени болганды. Анда будай, арпа тартханды. Революцияны кезиунде кызыл партизанлагъа ун бере турганды. Аны билип, акъла, Малкъар тарына киргенде, анга жюз чыбык урдургъан эдиле.

Андан кёп ауруп, кюнден иги болгъан эди. Бираздан а, къатыны да аушуп, алтайлыкъ жашчыгы Боташ бла кеси къалады. Артдаракъда, жууукълары оную этип, экинчи кере юйдегили болады.

Элде ара мюлк къралгъанда, ол биринчилени санында малын ары ётдюрюп, кеси да анда ишге тохтады. Жашы Боташ да биргесинеди. Отуз тогузунчу жылда уа жашны аскерге чакърадыла. Анга Финляндия бла чекде, Карелияда, күүлукъ этерге тюшеди. Анда 27-чи дивизияны 337-чи полкуну 3-чю батальонуну аскерчиси эди.

Кёп да турмай акъ финле бла уруш башланады. Эки жанындан да мингле бла адамла кырылгъандыла. Боташ отделенианы командириди. Же-теуленнге башчылыкъ этеди. Кесине бююрулган жерде душман аскери бла кыты сермешеди. Бойсунган адамларына да тюз оную этеди. Демлешледен биринде, нёгерлери да къатышып, кёп

душман аскерин кыргъаны ючюн анга «За отвагу» майдал берилген эди.

Финн уруш да бошалып, энди юйге къайтама деп тургъанлай, Германия бла къазаут башланады. Ол кезиуде ким юйюне жиберлик эди?

Ленинграддан Мурманск шахаргъа

темир жол барды. Аны бла аш-азыкъ продуктла, топ-окъ, сауут келтиредиле. Немислиле аны кългъа этерге кюрешедиле. Аны ючюн кызыу атышыула барадыла. 1944 жылгъа дери Боташ ол тийреледе уруш этгенди. Андан сора быланы аскер бёлюмню Кенигсберг тийресине кёчюредиле. Анда да бек къаты сермеш барганды. Бу жол да ол кишигиле кёрюзтгенди. Анга «За отвагу» майдал экинчи кере берилгенди.

Кенигсбергден сора Польшаны ара шахары Варшаваны эркин этерге, Берлинни алыргъа да къатышханды. Ала ючюн а Ата журт уруш орденни экинчи даражасына, Кызыл жулдузну эки орденне да ие болады.

Боташ, уруш бошалгъандан сора да Германияны жеринде жылдан артыкъ күүлукъ этип, 1946 жылда ноябрь айда эркин этилген эди. Андан къайтхандан сора Къыргызстанны Ош областыны Наукат районуна келеди. Колхозгъа ишге киреди. Бираздан а Атабийланы Къаншаубийни кызы Маруса бла юйюрю къралды. Аланы юч жашлары, төрт кызылары болады. Бююнлюкде барысы да бирер жерде юйюрю кърал жашайдыла.

Эки къазаутта да хорлап къайтхан Карка улу колхозда да ишледи, магъаданчы да болду. Урушда жигитча, урунууда да алчы эди. Асыры къаты

кюрешгенден, кыргъызылыла анга темир адам дегендиле. Бир күн юйюнде турмагъанды. Сабийле жетип, энди солу дегенлеринде да, унамагъанды. «Саны-чархы телген эр киши ишлерге керекди», - деп кыйгъанды.

Азиядан къайтхандан сора да Къашхатауну консерва заводунда урунганды. Уруш жолларыны юсюнден сабийлерине айта турганды. Кызы Фатимат былай эсгереди: «Освобождение» кино биринчи кёрюзтюлгенде, анга кърарай кетип: «Уруш андан да къаты эди», - дегенди». Бир жол да, нёгери бла аскер заданиягъа баргъан кезиуде госпитальгъа жолугуп къаладыла. Анда уа - ауур жаралыла, тешеклеринден туралмагъанла. Бир уртам суу беригиз, деп тилейдиле. Немислиле жетип келе эдиле да, докторла уа аланы кююп, къачып кетгендиле. Боташ а нёгери бла суу ташып, алагъа ичирип кетгенди. Кёп жылдан сора да, суугъа термилген жаралы солдатланы эсгерге туруучу эди».

Урушну жигити, урунууну алчысы, уллу юйюрюн атасы, жууугъун, ахлусун да жарсытып, 1990 жылда дуниядан кетгенди. Сабийлерини, туудукъларыны, эллилерини, аланы таныгъанларыны эслеринде огурулу адамча кългъанды. Ол дуниясы жарыкъ болсун.

ОСМАНАНЫ Хыйса.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Жаш тёлю деменгили кезиуню жигине жетерге итинеди

Тюнене Къабарты-Малкъар кърал аграрный университетте Уллу Хорламны 70-жыллыгына аталып ючюнчю Битеуроссий студент илму-практика конференция болганды. Ол «Историческая память» деген проектни чеклеринде бардырылганды. Анга СКГИИ-ни, Къабарты-Малкъар кърал университетни, Пятигорскде РАНХиГС-ни Север-Кавказ институтну, Юг Федеральный университетни, Чечен кърал университетни студентлери илму ишлерин кърорулагъандыла.

Конференцияны Россей Федерацияны Культура министерствосуну себеплик этиуу бла СКГИИ-ни ректору Рахайланы Анатолий, КъМКъУ-ну профессору Эфендиланы Салих, Кърал аграрный университетни доценти Анатолий Езаов эм башхала къраргъандыла.

Студентлени 1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда хор-

ламны 70-жыллыгына аталып жазгъан ишлери «Страницы немеркнушей славы» деген ат бла китап болуп чыкыгъанды. Конференцияда аны да презентациясы болгъанды. Андан сора да, жыйылыгъа къатышханла «70 лет Победы» деген алакат кёрмючге къраргъа да онг тапхандыла. Анда уа къазаутта батырлыкъ этген жерлешлерибизни сурат-

лары салынып эдиле, аланы юсюнден кысха билдириуле да бар эдиле. Дагъыда урушха аталып чыгъарылган кёп китапла бла шагъырйленирге боллукъ эди. Келгенле бизни жигитлерибизни, битеу дуниягъа атлары айтылган аскер башчылары суратларына бек уллу эс буруп къраргъандыла.

Конференцияны уа Къабарты-Малкъар аграрный кърал университетни ректору Аслан Апажев ачканды. Ол 9-чу Майгъа дери да бу вузда белгиле да-тагъа аталып кёп торлю ишле бардырылганларын эсге салгъанды. «Биз жаш адамлары-

тип айтханды. «Биз мамырлыкъны Кърорулагъанлары эсибизде тутханыбыз къадар, кыралыбыз жашарыкъды», - дегенди. Ол да, конференциягъа къатышханлагъа ыспас эте, анга Белгороддан окъуна да студентле къатышханларын белгилегенди.

КъМКъАУ-ну ветеран советини председатели, профессор Анатолий Тешев да илму иш бла быллай кёп жаш адам кюрешгенине къруанганын билдиргенди. «Артыкъда кюй-сюз урушну юсюнден тарыхха эс бургъаныгъызгъа ыразыма. Ол алай бош келип кългъан хорлам тюрлюдю, аны ючюн кё-

Джаппуланы Мусса да алгъышлагъанды. Ол быйыл Хорламны Парады, «Елюмосюз полк» деген акция да кырыкъгъа жууукъ доклад бар эди. Аланы араларында бек кючюлери, къраруусуллары да. Иглени санында уа Къабарты-Малкъар аграрный универ-

ситетни 1-чи курсуну студенти Толгъурланы З. этген докладны белгилерге боллукъду. Ол Уллу Ата журт урушну жылларында Къабарты-Малкъарны эллиери къалай ишлегенлерин, хорламгъа не юлюш салгъанларын толду ачыкълагъанды.

Ахырында «тёгерек стол» бардырылганды. Аны Анатолий Езаов, Эфендиланы Фуад, Мария Котларова къраргъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

быз, студентлерибиз махтаулу тарыхыбыздан не къадар кёп билирлерин, анга хурмет этерлерин, Ата журтларына кертичи болурларын сюебиз. Ма бу кенгешни да бизде бардырылырын аны ючюн тилегенбиз», - деп ол аны къраргъанлагъа бла анга къатышханлагъа жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

СКГИИ-ни проректору Эфендиланы Фуад да быллай жыйылыланы жаш адамланы юйретууге магъанасы уллу болгъанын чер-

пле жан бергендиле», - дегенди.

Юг Федеральный университетни преподаватели Марита Бишенова, КъМР-ни Билим беруу, илму эм жаш тёлню ишлери жаны бла министерствосуну бёлюмюню таматасы Дехова Светлана, КъМКъУ-ну преподаватели Анета Нагоева сёлешгендиле эмда конференцияны къраргъанлагъа ыразылыкъларын билдиргендиле. Жыйылыгъанлары КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны келечиси

ситетни 1-чи курсуну студенти Толгъурланы З. этген докладны белгилерге боллукъду. Ол Уллу Ата журт урушну жылларында Къабарты-Малкъарны эллиери къалай ишлегенлерин, хорламгъа не юлюш салгъанларын толду ачыкълагъанды.

Ахырында «тёгерек стол» бардырылганды. Аны Анатолий Езаов, Эфендиланы Фуад, Мария Котларова къраргъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Оюну - КЮЛКЮНО СЮЙГЕНДИ

Рамазан Оғары Малкърда 1915 жылны 15-чи майында тууганды. 30-чу жылда элде колхозла кыралдыла, школла ачыладыла. Ол кезиуде Рамазан да школға жюриоп башлайды. 1-5-чи классда аны биргесине окугъан Мамайланы Мухамматны эсгериюне кёре, ол окууга тенглеринден эсе уллу кёл салганды, оюнчу, аксыллы сабий болганды. Аны жарык кёллююгюн биринчи актёр кыаумдан да кёпле айтыучу эдиле.

Эрттеден келген той-оюн адетни жаратмаса, сабий жюрек алай учунамы эди? Ол заманда окуна кёрюне башлагъан болур эди аны театрға фахмусу. Артда уа режиссёр аллай тойну «Къанлы къалын» деген оюнуна саллыкды.

Окьюу жылла

Онбешжыллык Рамазанны билим алырга термилуоу школдан сора Нальчикде Ленин окуу шахарчыкыга келтиреді. Устазла хазырлагъан педтехникумда төрт жыл окуйду. Орта класслаға устаз болурча кыагыт алып чыгады. Анда тюрлю-тюрлю биргиуле да болгандыла. Геля улу, малкър театр кружокка башчылык этип, башка кыызла, жашла бла уа жырларға юйретген жерге жюриоп турганды.

Театр бла биринчи кере да ол ЛУГ-да шагърей болгъан болур. Аскербий Шортанов «Театральное искусство Кабардино-Балкарии» деген китабында ЛУГ-ну тамата кыаууу оюна салып турганын айтады. Аланы кёрген жаш да, таулу сабийледен театр кружок кырап, орус тилден пьесада кёчюрюп, кеси да гитче чыгармала жазып, аланы салып башлайды. Кысыхасы, театр адамланы

рын ата-анасына кыюуп, Нальчикени да биргесине актёр факультетге барырга кёллендиреди.

Рамазан кеси уа Берсеневни дерслеринден сора да, тохтамай, Судаконну релетицияларына да жюриоп турганды. «Ол белгили алимни ишлегенине кез кыакмай кыараучу эди. Бизни бла байламлыгын бир да сел этмегенди. Баям, «Къанлы къалынны» жазарға да ол кезиуде эсине тюшген болур эди», - деген эди Рахайланы Исмайыл.

Пьесада баш жигитни - Муратны - ойнагъан актёр Кыудайланы Ахмат да былай эсгере эди: «Ол бизни дерслерибизге келиучосюн эсибизде тутабыз. Анда окуна Рамазан хар артистни къаллай рольну ойнарга хунери болганын билгенди. Бери кыайтхандан сора уа не пьесаны салса да, иги боллугъун, кимге не рольну берсе, оюн жетишимли барлыгын оюмлаганын биз бек жарата эдик. Малкър тилини билген, терен билимли, фахмулу

Рамазан юй бийчеси бла. Москва, 1940 жыл.

байлыгы да аны халкыга бютюдна сюйдюргенди.

Пьесада баш жигитни - Муратны - ойнагъан Кыудайланы Ахмат былай эсгере эди: «Биз «Къанлы къалын» спектакль бла Оғары Малкърға, Рамазанны туугъан элине, барабыз. Оюн бара туруп, залдагы аланы асламысы жийай эдиле. Бошалгандан сора къартла, сахнаға чыгып, бизни кычакаллап, алгышлагандыла. Эрттенликде да ныгышда олтургъанла бизге залимликни заманында терсленген адамланы байлаучу уллу ёре ташны кёрюзтюле. Ала бары да Рамазанны пьесасында эмда спектакльде жашау кертилик халкы ыразы болурча суратланнганына шагъатлык этедиле».

Магъанасы

уллуду эм теренди

Башында айтылгъанча, биринчи малкър пьесага кыарауу, режиссёрну ишине багъа бичерге да Шимал Кавказын кесаматчылары, профессор М.С. Григорьев да келген эдиле. Аланы оюну юсюнден материаллары газетледе басмалангандыла. Мени оюмуна кёре, Григорьевни статьясы толуду, оюну, пьесаны магъаналарын да терен ачыклайды. Профессор аны бла ГИТИС-ни режиссёр факультетин да шагърей этерге керек эди. Быланы барын да эсге ала, кесаматчыны рецензиясын бир кесек кысыхартып, аны хатын да саклап, келтирирге сюеме.

«...Миллет театр кесини жашауун миллет драматургияны туугъаны бла башлайды. Аны себепли драматургну пьесасын салыннганын магъанасы бек уллуду. ГИТИС-ни профессору И. Н. Берсеневни сохтасы жолдаш Геляев малкър театры тарыхыны жангы бетин ачады.

Оюну узак элде кёрюзгенлеринде, биз анда болгъан эдик. Кыараучу, асыры кёлю бла кырап, анда болгъан ише ийнанып, ёрге кыопхандан, оюну бир ауукыга тохтатырга тюшген эди. Алай жолдаш Геляевни пьесасын магъанасы андан эсе уллуду. Орус эм запад драматургияны билгенини хайырындан автор бу теманы башка тюрлю кёре да билгенди.

Аны Жансураты Островскийни «Грозасында» Катериная эм орус литературда ёз насиплары ючюн кюрешген тишируулары персонажлаға ушайды. Драматург баш жигитини сыфатын аладан жазганды демеклик туйолдо. Угай, автор Жансурат да «кыарангыда жарык кюн таяк» болганын кёрюзгенди...

Бу ишни магъанасы диплом спектакль деп, аны бла чекленип къалмай, андан къайда уллуду эм теренди... Геляев миллет театрға жюреги бла берилипди, кесини актёр, композитор, сураты бла да ишлей билгенин кёрюзгенди. Режиссёр театрын бетин бузгъан учуз приёмланы, шампланы хайыранмайды. Кысыхасы, иги школасы барды. Жолдаш Геляевни иши бийик багъаға тийишлиди».

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ.

Юбилей

Театр искусствобузга биринчилей къаллыкды

Малкър театр искусствону тарыхында Геляланы Рамазан (1915 - 1943 жылла) энчи жерни алады. Ол биринчи профессионал драматургду эм режиссёрду. Фахмулу жаш ол кыйын ишни намысы, бийик профессионал даражада башлаганды. Жарсыуга, койсюз уруш аны жашауун замансыз юзгенди. Алай аны «Къанлы къалын» деген драмасы артда малкър драматурглаға дерс болганды.

Рамазан Малкър театры актрисалары бла. 1941 жыл.

режиссёру болганы малкър театры кыуанчы эди».

Къанлы къалын

Геляланы Рамазанны «Къанлы къалын» деген пьесасы ГИТИС-де окуууну ахырына жазылып бошалганды, дерге боллукъбуз. Анга шагъатлык этеди «Записки ГИТИСа» (Москва, 1940 жыл) деген китаптагы жазыу. Аны эм ахыр бетинде институтну литература эм репертуар бла кюрешген бёлюмюню тизмеси барды. 1939-1940 окьюу жылда этген ишени отчётунда вузну 1939 жылда студентлери жазгъан пьесаланы санына Рамазанны «Къанлы къалынны» да киргенди. Ол бёлюмюню башка отчётунда да сагъынылады драматургну пьесасы: «Для ознакомления с балкарской пьесой т. Геляева «Кровавый калым» сделано либретто этой пьесы на русском языке», - деп окуйбуз.

Кюйген пьеса

Жарсыуга, биринчи профессионал малкър пьеса сакланмагъанды. Ол урушун отунда кюйгенди. Драматург чыгармасында къаллай проблеманы

кёпоре эди? Аны сюжети къаллай эди? Бу соруулаға жууапны драматургну кесини «Социалист Кыабарты-Малкър» газетде «Авторский замысел» деген статьясында билебиз. Ол анда былай айтады: «Къанлы къалында» 19-чу ёмюрню 80-чи - 90-чы жылларында муслиман дин тамырларын ийген Малкърда жашаууну кёрюзтеди...

Мени муслиман, феодал жашауу баргъан Малкърда тишируу бушулуу къадары кыйнаганды. Кёп кюрешип, Жансурат, адетге бой салып кыймай, сюйгени бла кыачып, ажымлы ёледи. Эксини сюймекликлерин кёрюзтюп кыймай, аланы жашауларын, къадарларын да ол заманда болгъан жашау-турмуш бла, эрттеден келген төреле бла байлагъанма».

Бююнню кёз бла кыарасакъ, «Къанлы къалын» эскича кёрюнеди. Алай унутмайык, ол кеси заманына бек керекли, магъаналы пьеса болганын эм совет идеологияға кёре жазылганын да. Кертиди, тема жангы туйол эди. Рамазан киши жазганын уа кыайтармагъанды. Жигитлерин хар тюрлю болумлаға салып, сыфатларын толук ачыклагъанды.

Махтау табуу

Бу ат бла 1941 жылда 6-чы июньда «Социалист Кыабарты-Малкър» газетде Геляланы Рамазанны пьесасына, анга кёре салгъан оюнуна да атап, энчи бет чыкыгъанды. Анда Шимал Кавказын кесаматчылары, ГИТИС-ни профессору М.С. Григорьев да аны ишине бийик багъа бергенди.

Кесини халкыны озгъан заманыны жашаууну кёрюзген оюн кыараучуну кёлюне жетгенди. «Къанлы къалынны» ол даражаға тийишли болганыны сылтауу, режиссёрну, актёрланы иги ишлеринден сора да, пьесадады. Халк ары дери да кёрген эди орус тилден кёчюрюлген чыгармаланы оюларын.

Бу жол драматург кыараучуга ол сюйген, излеген, билген, аны кесини жашауундан алынган суратланы кёрюзген эди. Ала жарсыуу болсала да, кыараучу, ол жигитлени танып, ала бла бирге кыуаннган, жарсыгъан да этгенди. Оюну таулу адет-төреледен

САБИЙ ДЕКЛАРАЦИЯ

Юйюр, школла да жууаплыдыла

Нальчикде жолда кьоркьуузузлукьну жалчытыуу проблемасына ата-лек бардырылган «тёгерек столгьа» кьатышхан-ла Сабий декларациягьа кьол салгьандыла.

МВД-ны пресс-службасындан билдиргендиде.

Светлана Огузованы оюмуна кёре, битеу дунияда да жоллада сабийлени саулуукьларын, жанларын сакьларгьа кереклисини юсюндөн айтылып башлагьаны, ол жаны бла халкькьла

ланы жанларын сакьлауу мадарларына не жаны бла да себеплик этиллигин чертгенди. «Хар адам да гитче пешеходну, машинада баргьанны да мындан ары жашауу, саулуугьа ючюн жууаплыкькьны сезерге керекди», - дегенди ол.

Тюбешиуге КьМР-ни Башчысында сабийлени кьоркьуузузлукьлары жаны бла уполномоченный Светлана Огузова, билим бериу, илму эм жаш тёлюнню ишлери жаны бла министрни орунбасары Александр Кириин, сабий автомобиль шахарчыкьны директору Диана Хамурзова, Автомобиль эм мотоспортну федерациясыны таматасы Байсыланы Темиржан, жолда жоруюну кьоркьуузузлугьу жаны бла кьырал инспекцияны оноучулары кьатышхандыла. Аны юсюндөн бизге КьМР-де

аралы Сабий декларация жарашдырылгьаны да адамны праволары жаны бла халкькьла аралы документлеге келишеди.

Уполномоченныйни оюмуна кёре, сабийле жорукьлагьа бек алгьа юйорде юйренирге керекдиде. Асламында балала не жумушда да таматаладан юлгю аладыла. Алай, жарсыугьа, ала кеслерине сакь болуу, кьоркьуузузлукьну жалчытыуу жаны бла артыкь билимни туююлдоле.

Сабий декларацияны статьяларын барысын да тюзге санап, Светлана Огузова жолда жоруюге кьатышхан балачыкь-

Александр Кириин а сабийлени жолда кеслерин кьалый жоруюторге кереклисине юйретиуу жаны бла программа жарашдырып, аны билим бериу учреждениялада кийирирге эмда автошколада сынаргьа предложение этгенди. Автомобиль спортну федерациясыны келечилери уа инспекторлагьа мындан ары да болушургьа, ёсюп келген тёлюнню жолда жоруюну жорукьларына юйретирге сёз бергендиде.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Тыш кьыраллы студентле да кьол салгьандыла

Ёсюп келген тёлюнню жоллада кьоркьуузузлукьну жалчытыуу жаны бла Сабий декларациягьа республикада вузланы ректорлары бла студентлери да кьол салгьандыла. Документни тюзге санап, Кьабарты-Малкьар кьырал университетде окугьан тыш кьыраллы студентле бла ректорну кьуулугьун толтурган Барасби Карамурзов да аны кабыл кёргендиде.

Алай бла бу документге кьол салгьанланы саны Американы Бирлешген Штатларыннан, Камбоджандан, Камерундан, Йеменден, Кореядан эм Сириядан жаш адамла бардыла. Ала, студентлеге айланьп, жоллада сабийлеге сакь болургьа чакьыргьандыла. Кеси жаш адамларыбыз да тыш

кьыраллыладан артка кьалмагьандыла. Ала чакьырууларын кьабарты эм малкьар тилледе этгендиде.

Ызы бла уа тыш кьыраллы студентле, республиканы жолларына чыгып, полициячыла бла бирге сабийлени жашауларына сакь болууну юсюндөн листовкаланы юлешгендиде.

Сабий декларациягьа уа Нальчикни администрациясыны башчысы Мухамед Кодзоков да кьол салгьанды. Мэр, шахарны жолларында аварияланы кёлпюгюне, алада ачыгьанланы арасында сабийле болгьанларына жарсып, школланы тийрелеринде сакьлыкьгьа чакьыргьан лозунгьа салыргьа кереклисин айтханды. Алай бла билим бериу

учрежденияланы таматалары окуучула бла бирге «Сабийлени жанларын сакьлагьыз» деген чакьыруула хазырлап, аланы школлагьа жууукь жерледе орнатхандыла.

«Республиканы, регионну ара шахарында машинала кёл боладыла. Аны хатасындан а жоллада кьаугьала да асламдыла. «Сабийлени жанларын сакьлагьыз» деген чакьыруу школлагьа жууукь жерледе орнатылгьанларыны хайырындан, ата-анала балаларын алыргьа келгенде, аны окупьп, жууаплыкькьны сезерге деп ышандыла», - дегенди Мухамед Мартынович.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырагьанды.

Билим

Кёп тюрлю усталыкькьла алыргьа онгла кьуралгьандыла

Дагьыстанны Махачкькала шахарында Гуманитар-техника академияны Нальчикде филиалы ачылгьанлы алай кёл болмайды, болсада ол жаш тёлюге билим бериу, аны юйретиуу жаны бла да кесини атын иги бла айтдыргьанды. Аны таматасы Габоланы Лейля бизге билдиргенге кёре, бу вуз 1997 жылда кьуралгьанды, аны халкькьла аралы статусу барды. Кьабарты-Малкьардан сора да, Тюмень, Астрахань областыла, Ставрополь крайда, Кьалмукьда, Чечен Республикада, Санкт-Петербургда, Ингушетияда да представительолары эм филиаллары ачылыпдыла. Дагьыда жууукь тыш кьыраллада, ол санда Азербайджанда, Узбекистанда, Кьзахастанда да аны бёлумлери бардыла.

Бу окууу юйню бошагьанла бюгюнлюкьде кьырал, федерал эмда коммерциялы структурада, темир жол транспортда, банклада, производство эм сатыу-алуу компаниялада ишлейдиде. Мында экинчи бийик билим алыргьа да онг барды. Студентле уа битеу керекли литература бла толу жалчытылынадыла. Окууу процессни кезиуянде Интернет, компьютерле, аудио эм видео амалла да кенг хайырланыладыла.

Академияда тынгьлы билим алыргьа эмда темир жол, автомобиль, тенгиз, авиация транспортда, жау-отлукь бёлумде, промышленностьда, эл мюлкде ишлерча усталыкьлагьа, дагьыда экономика эмда управление, юрист, педагогика эм психология, нефть эм газ геология, жюк ташыу эмда нефть, газ чыкьган жерлени тохташдыруу бла хайырланыу, финансла бла кредит, кьырал эм муниципал управление, лингвистика эм культура аралы коммуникация, кьурауну менеджментти деген специальностьла алып чыгьаргьа боллукьду. Аны очный эм заочный бёлумлери бардыла. Окуургьа орта, энчи орта, бийик билимлери болгьанла алынадыла. Биринчиле кюндюзгю бёлумде беш жыл, заочно - алты, энчи орта билимлери болгьанла - төрт-беш, бийик билимдиде юч-төрт жыл окууйдула.

Мында дагьыда «А», «В», «С», «В С Е» эмда «Д» категориялы водительлени, энчи кьалауурланы, слесарьланы,

буровой установкаланы машинистлерин, бурильщиклени, нефть эм газ скважиналаны операторларын, нефть эм газ чыгьаруу жаны бла операторланы, аш хазырлаучуланы, чач кьыркьуучуланы, ЭВМ-ни эмда ВМ-ни операторларын, электросварщиклени, пассажир вагонланы проводниклерин, котельняланы операторларын, электровозланы машинистлерин, аланы болушлукьчуларын, вагонлагьа эм контейнерлеге ремонт этгенлени, кассирлени,

электрооборудованиягьа ремонт этген слесарь-электрикленни да хазырлайдыла.

Компьютер курслагьа, ала уа бир-беш айнэ бардыла, 11-чи классланы бошагьанла чакьырыладыла. Аланы бошагьанла сертификат кьоллу боладыла.

Кюндюз окугьган жашла аскерде кьуллукь стипенд эркин этиледиде. Бери эки амал бла аладыла: хакь эмда хакьсыз. Ача тёлемей КьМР-ни Правительствосу, Нальчик шахарны администрациясы жибергенле, 1-чи группалы инвалидле окууйдула. Абитуриентле экзаменлени сайлагьан усталыкьларына кёре тестирование халда бередиде эмда тыш кьыраллы тилден а соруулагьа жууапла бериу бла чеклендиде.

Гуманитар-техника академиягьа окуургьа кирирге суйгенле паспортлары, не билимлери болгьанына шагьатлыкь этген документлери, 3 x 4 формалы алты сурат бла келирге керекдиде. Сорлукарлары болгьанла бу телефон номерлеге сёлешсинле: 8-928-724-24-23 эмда 8-928-724-12-70.

ХОПАЛАНЫ Марзият. Сурат авторнуду.

КОНКУРС

Энергияны аюу жаны бла проектлериизини кёргюзтюрге ашыгьыгьыз

Келир айнэ биринчисинден башлап энергияны аюу жаны бла ENES-2015 деген Битеуроссей конкурсха кьатышыргьа заявкала берирге боллукьду. Бу конкурсну РФ-ни Энергетика министрствосу халкькьны быллай проекте бла шагьырейлендирер муратда кьурагьанды.

Эршиулеге ким сойсе да (ол санда тыш кьыралладан да) кьатышыргьа эркинди: адамла, организацияла, муниципал власть органла, пресс-служба, асламлы информация органлада ишлегенле. Конкурсха былтыр эмда быйыл жашауда бардырылгьан проектлени кёргюзтюрге боллукьду.

Алайды да, заявкаланы 1-чи июндан башлап 1-чи октябрьге дери бу адрес бла кьырылгьа боллукьду: **Нальчик, Горький орам, 4.** Кьагьытланы не халда жарашдырыргьа кереклиси бла <http://rktkbr.pf> интернет-сайтда шагьырейлендирге боллукьду.

Конкурсну ахырында алчы проектлени, ахшы сынауланы башха регионлада да хайырланырча амал кьураллыкьды. Хорлагьанланы уа быйыл 19-чу - 21-чи ноябрьде Москвада «Энергоэффektivность и энергосбережение ENES» деген халкькьла аралы форумну кезиуянде саугьаларыкьдыла.

Бизни корр.

Фестиваль

Чегем кёгюнде - парапланла

Чегем аузунда «SBS Challenge - Джипара-2015» деген фестиваль быйыл экинчи кере бардырылганды. Спортну «Джипара» тюрлюсю парапланлада учанла эмда төрт чархы да тархан машинала бла байламлыкда ётгенди. Хар экипажны санына бир адам киреди. Машинадагы кыауум эмда кёкде уча барган парапланчы кысыха заманны ичинде эришуледе белгиленген жерде болурга керекдиле. Сора, анда бирге тубеп, ысла-

учан пилотланы клубу, «Мега-молл» эм «Барс Эл 4x4» клубла кыурагандыла. Спонсорлуккыну: «Voltmotors», «Teslamotors», «Экстрим стиль», «Starling», «Parashop», «Europa - Car», «Sponsor Henry Ghenadie Dichi Gasteiger- Parashop Astra» спорт тюкенле этгендиле. Фестивальга кыатышырга, кыарарга Россияны регионларындан тышында, Европандан кыонакыла да келгендиле. Эришуле солу кюнлеге тюшгенлери себепли

чучурла, буруннугдан кыалган эсгертемеле, эрттегили юйленги мурдорлары, исси кёлле, миллет аш-азыкыла эмда башха кёп алакат шартла кыонакылары сейирсиндирмей кыоймагандыла.

Ючюнчю кюн финал эришуле ётгендиле, хорлаганла да белгили болгандыла: Иванов Алексей эм кыарындашла Токълуланы Омар бла Тахир - биринчи, Сергей Чернышёв, Чаладзе Шалва эм Виктор Гри-

рына, старт берилген жерге, кыайтадыла.

Эришулени Краснодар крайны төрт чархлары да тархан машина Спортну Федерациясыны комитети, КМР-ни СЛА федерациясы, «Дом Солнца» басма юй, кеслери алларына

кыоншу элледен эм республиканы кесинден да уллу, гитче да аслам адам кыыйлып, шишликле ашап, төпсеп, ойнап, кёкде шарда учуп, атлада да барып, заууклык алгандыла.

Белгилисича, Чегем аузуну тубийгыты бек ариуду: Гитче, уллу

горьев - экинчи, Денис Милеев, Эттеланы Хажид-Дауд бла Залим Теляхов - ючюнчю жерлеге тийишли болгандыла. Биринчиле кубокла, майдалла, грамотала эм эсде кыалырча саугыла алгандыла.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

Ингир

Уллу Хорламны юбилейи - закийни музейинде

Кыулийланы Кыайсынны мемориал юй-музейи уллу Хорламны 70-жыллыгына аталган «Ночь музеев» деген халкыла аралы акцияга кыатышырга чакырады. Ингирни программасын чегинде мында малкыар акылманны назмуларына кёре жарашдырылган «Войной испытанные строки» деген адабият-музыка композиция кыураллыкды.

Тюбешиуну «Страницы огненных лет» деген бёлюмюнде уя кыараучула, кыазуат сермешледен сора жазылган письмоладан тизгинлини окуп, аланы юсюнден ёз оюмларын билдирир онг табарыкдыла. «Войной опалённые» деген

фотоаппарат бла алынган суратланы кёрмючюнде Кыулий улуну фронтку нёгерлерю бла тюшген суратлары кёрмючюлюнююкдюле эм «Рисуют дети» деген кесегинде уя бусагатда жашчыкланы бла кызычыкланы бу тема бла байламлы оюмлары ачыкыланырыкдыла.

Акция 16-чы майда 16.00 сагыатда башланырыкды.

Музейни адрес: **Чегем шахар, Кыулийланы Кыайсын атлы орам, 21.**

Соруулары болганла бу телефон номерге сёлешсинле: **8 903 491 18 81.**

ЫРАЗЫЛЫКЪ

Маданият юйге - иги саугыла

Тёбен Чегем элде жырлай, төпсей билген жашла бла кызыла асламдыла. Алай Маданият юйде музыка аппарата болмаганыны сылтаундан жаш адамланы вокалда, аяк буююуде хунерликлерин айнытырга бусагыатха дери хазна онг табылмаганды. Эллилени бу жаны бла жарысуларын ангылап, Макытланы Борисни жашы Элдар культура арага жюз минг сом турган аппаратураны саугылаганды.

Маданият юйюно башчысы Атайланы Мадина, художестволу жаны бла таматасы Гочияланы Нина, бу башлам-

чылыкыга жюреклеринден кыууана, спонсорга ыразылыклары билдирдиле эм анга халкыбызны атын мындан арысында да иги бла айтдырырча таркыймазлык кюч - кыаруу излейдиле. Мен да Тёбен Чегем элни битеу да жаш тёлуюню атындан барыбыз да сыйлоп окугубан «Заман» газетибизни юсю бла Элдарга, аны огурлу таулу анасына саулык - эсенлик, насып тежейме.

БАЙТУГУГАНЛАНЫ Исмайл,
Тёбен Чегемни Кыулийланы
Кыайсын атлы школуно
окуучусу.

АУУР АТЛЕТИКА

Жерлешлерибиз - ара шахарны чемпионлары

Алгаракылада ауур атлетикадан Москваны чемпионаты бардырылганды. Анга Элбрус районну Физкультура эм спорт комитетинде сабий-жаш тёлую спорт школдан юч спортчу кыатышхандыла. Ала барысы да алчы жерлени алгандыла.

Аслан Каскулов (62 кг.) тартып-100 эмда тюртюп 121 килограммны кётюргенди. Сынамлы, эндиге дери да жетишимле болдура келген Василий Половников а (105 кг.) эки упражнениида бирге 410 килограммны алганды. При-

зёрланы санына Кыудайланы Жамал (94 кг.) да киргенди. Аны эсеби 365 килограммды (160+205). Жашланы тренерле Муаед Шаов, Маккаланы Махти юйретдиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

АСКЕР КЪОЛ ТЮЙЮШ

Магъаналы турнирден - алтын эм доммакь майдалла

Уллу Хорламны 70-жыллыгына жораланып, Кыара-Сууда аскер къол туююшден сабий-жаш тёлую турнир бардырылганды.

КМР-ни Спортну бу тюрлюсюнден федерациясы бла Урван районну жер-жерли администрациясы жаш спортчулага тийишли даражада сынашырга битеу онганы кыурагандыла. Анда Черек районну атындан Бабугент элден 7-13-жыллык спортчула туююшгендиле.

Кыаты юрөшде доммакь майдалланы Аккыланы Амин,

Башийланы Альберт, Тюменланы Кызим, Аппайланы Омар алгандыла. «Алтынны» Чофанланы Мухаммат кыытханды. Хорламга итинулююю ючюн Герийланы Абдул-Керимге энчи саугыла берилгенди.

Жашчыкыкланы асламысы быллай магъаналы турнирде биринчи кере чыкыганларын эсге алсакъ, команда жетишимли эришгенин белгилерчады. Аланы бийик категориалы тренер Герийланы Хусейн хазыраганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Кёп жылланы Хасанияда жашап турган урунуу ветераны **ХОЛАМХАНЛАНЫ Абдуланы** жашы **Хаким** ауушханына уллу бушуу этгенибизни билдиребиз эмда аны юйюрюне кыайгы сёз беребиз.

Жуууклары, ахлулары.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенты бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАККУЛАНЫ Асият
(культура бёлюмюне таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламды информацияны эркиндиклерин кыоруула жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КМР-ни Басма эмда асламды коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫЪАРГАНЛА:

Сараккуланы Асият-дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 8-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (4, 5, 6, 7-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 2100 экз. Заказ № 800

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru